

INVENTAR ZNAKOVA KOJI SU TEŠKO VIDLJIVI

(Petar Miloradović: *Poslednja večera*, Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani“, Kraljevo, 2010)

Nova pesnička zbirka Petra Miloradovića, *Poslednja večera*, ostvaruje značajan poetički pomak u odnosu na njegove prethodne zbirke razvijajući i usavršavajući za ovoga pesnika već karakterističnu tehniku „katalogizacije“ sećanja, svojevrsnog inventarisanja slika, kao sredstva za stvaranje ambijenta pesme, koja sada dobija jednu gotovo programsku utemeljenost. Miloradovićev „pokušaj da se sa minucioznim naporom prizove što veće obilje detalja“ (Vasilije Domazet), ukazuje na pesnikov specifičan odnos prema „mehanizmu vremena“ u kojem je sećanje zasigurno jedan od najvećih zupčanika. „Pričalo se o detaljima.../ klizilo niz nevidljivo u sebi.../ Preplitala su se vremena i događaji“, piše Miloradović u „De-kaameronu“. Tražeći to nevidljivo u sebi, u sećanju, u svetu, pesnik postaje istovremeno tumač, svedok i pokretač vremena.

Heraklitovski, proticanje vremena jeste sâm život: „Život koji je tekao, krv;/ crveno za nedelje;/ crno za obične dane“ („Časovnik“). Nasuprot proticanju nalazi se „apsolutna nula“ u kojoj više nema sećanja, pa prema tome ni budućnosti. „Konačno zaustavljanje je smrt“ („Životi“), piše Miloradović ponavljajući: „Ja nisam izabrao da budem“ („Rodoslov“), zato što sadašnji trenutak ne može biti uhvaćen jer bi se time opovrgnuo princip kretanja. Prema tome, svedočenje o trenutku može biti ostvareno ili sa aspekta vremenske distance: „Vreme je pokazano u raznim periodima...“ („Country“), ili sa aspekta prostorne distance: „Prolaze dani,/ onamo gde ne idem i gde nisam“ („Sada“). Ovakvo distanciranje ostavlja pesniku prostora da od proteklog događaja napravi složen mozaik asocijacija od kojih svaka omogućuje jedan pogled na njega. On poseduje svest o tome da događaj nije moguće sagledati u svojoj celovitosti i jedinstvenosti jer on nije svedočio „tamo“ i „tada“, već da do njega dopiru samo krhotine, elementi slagalice koji se nisu potpuno izgubili, koji nisu konačno zaustavljeni. Na ovome principu zasniva se Miloradovićevo izgrađivanje ambijenta u pesmi.

Kao i u pređašnjim zbirkama, prostor koji nastaje kao inventar opisā strogo je ograničen jasnoćom predstava. „Kada se pređu granice ambijenta nastaju razgradnja i haos“, piše Slobodan Tišma povodom *Sredozemlja*. Iz tog razloga pesnik se posvećuje dugom i pažljivom procesu tumačenja predmetne stvarnosti kako bi u pesmi izgradio kosmos, svemir oko manastira kao stožera pesme: „Kao slapovi razlistanih knjiga i mir se približavao“ („Manastir“). Međutim, ograničavanje prostora nije konačno, već se i on, kao i vreme, opire zaustavljanju upravo kroz tumačenje: „Prostor u kome sam se kretao povećavao se/ sa skidanjem ovoja koji su ograničavali“ („Na pola našeg životnog puta nađoh se u šumi“). Ovi „ovoji“ predstavljaju večitu misteriju sveta koju pesnik mora da protumači kako bi nastavio da se kreće kroz „šumu simbola“. Miloradovićevo nabranje jeste jedan poseban

vid te demistifikacije koji vodi računa o međusobnoj povezanosti svih stvari iako ne može da ih sagleda, već po nužnosti mora da napravi izbor kakav je sproveden u pesmama „Baštenski dnevnik“, „Kuhinja“, „Ručkovi“, „Snovi“ i „Dugmad“. Njegov prostor je zbog toga veoma skromnih razmera: „Malo putujem i krstarim poznatim prostorima,/ uobičajenim putanjama./ Stojim tu, ipak, gotovo nepomično“ („Životi“). Ograničen na „poznate prostore“, ukoliko želi da krene tamo „gde je isprekidana staza kojom ću jednom ići“ („Put“), čovek mora da osluškuje svet – „Tiho čitati znakove na koje nailaziš,/ i koji su teško vidljivi“ („Kuhinja“). Na ovo je ukazao i Kafka kada je napisao: „Nije neophodno da iziđeš iz kuće. Ostani za svojim stolom i oslušuj. Nemoj ni da oslušuješ, samo čekaj. Nemoj čak ni da čekaš, budi potpuno tih i sam. Svet će ti se ponuditi da mu skineš obrazinu, ništa drugo ne može, u zanosu će se izvijati pred tobom.“ Kafkino skidanje obrazine svetu identično je Miloradovićevom skidanju ovoja. Ono zahteva senzibilnost i pritajenost posmatrača koji je u svakom trenutku svestan one sveprožimajuće mreže povezanosti koja čini i najudaljenije analogije bliskima.

Upravo od tih udaljenih analogija i prividnih suprotnosti polazi Miloradovićevo razotkrivanje sveta koji je u većini njegovih opisa mesto susreta starog i novog, tradicije i moderniteta. Zato nije neobično što njegovi „malo anahroni“ putnici nalik na hipike pod „starim, natrulim dudom“ vode raspravu o Bogu („Putnici“); što se u sveopštoj tišini sveta oko manastira, istoj onoj tišini koja je užasavala Paskala, svakoga dana čuje zvuk turiranja kola „spretna monahinje“ dok su se zvona mogla čuti samo „kada je mir u srcu dozvoljavao da se čuju/ malo, veliko i srednje –/ koje je ko mogao da čuje“ („Manastir“). Miloradović pokazuje kako se čoveku na različite načine predstavlja kreacija u zavisnosti od toga koliko je duboko spreman da prodire u nju, ali da, bez obzira na sve, ona i dalje ostaje otvorena. Naravno, iznalaženje suština stvari zahteva mnogo veći napor i strpljenje: „Braća sa tek izniklim brkovima koja malo šta razumeju,/ jako su otvarala oči“, od čistih apstrakcija tih suština koje ništa ne govore, „Prodavci knjiga o veri iz kojih je davno nestala vera“ („Manastir“). Međutim, pesnik je isto tako svestan da njegovo stremljenje ne dobija nikakve garancije da će biti ostvareno u spoznaji: „Neka saznanja ćeš kasno imati.../ ili nikad nećeš moći da znaš.../ saopštavalo se sa svih strana“, i da su prolaznost i propadljivost materijalnog najveća pretnja onima koji traže: „Ljudi nestaju/ i slike iščezavaju pre nego što uočimo...“ („Tajna večera“). Prisutan je i stalni *memento mori* prvo u promeni: „Moje telo nije ono telo iz 20. veka./ Dodiri stopalima, rukama po zemlji, nisu isti“ („Dete“), a zatim i u onoj kamijskoj indiferentnosti univerzuma prema sudbini pojedinca i njegovoj smrti: „Da, tu su grobovi,/ život koji je u izvesnosti završen.../ gde su jednako važni smrt senatora,/ varijante breskve RED HEAVEN,/ izgužvan oglas firme JOHN DEERE“ („Groblje“), da bi pesnik na kraju iz posmatranja žute linije na snegu zaključio: „ovo nije belina,/ i ti si telo“ („Posed“).

Ipak, uprkos svim upozorenjima Miloradović i dalje poziva na fenomenološko vraćanje suštinama stvari, na vraćanje na „riječ“. U tom kontekstu ključna je pesma „Biblija“: „Od slova na hrbatu knjige ostalo je samo 'a.'“, piše Miloradović ukazujući na početak i dodajući da je i to „a“ dovoljno da se sav smisao ovoga života izvuče iz njega: „Postanje i ostalo/ prelivalo se i previše je, opet, ostajalo za nas...“ Posebno zanimljiva jeste pesnikova materijalizacija svetog spisa i insistiranje na njegovom odnosu prema pojedincu i njegovoj svrsi koja se očituje upravo u kontaktu sa ljudskim, a ne sa božanskim poretком stvari: „Iz knjige je

stalno nešto ispadalo... papirić na kome piše kada će se oteliti krava Malina." Sličan odnos prema religiji ostvaruje se i u pesmi „Tajna večera“ kada pesnik, posmatrajući kopiju dela, razmišlja „ko je na kog suseda podsećao“. Ovo nije banalizacija, već jedna suštinska utemeljenost u ovozemaljskom iz kojeg proističe smisao ukoliko se pažljivo sagleda: „Onda kada nije bilo mesta na zidovima,/ mislio sam da je narušavanje/ smisla slike počelo,/ kada više to nije bilo važno...“ Pesnik ne može da potvrdi da je taj smisao pronašao: „Pouke sam otkrivao sam,/ zaboravljao ih,/ i prepoznavao kasno“, ali može da potvrdi da on čeka da bude pronađen ispod njegovih „ovoja“ i „omota“: „Jedan anđeo čuvar negde je sigurno lebdeo,/ motrio, valjda,/ očima dečaka sa omota čokolade BRACO“ („Anđeo“). Zato pesnik na kraju zbirke u pesmi „Jabuke“ zaključuje: „Napušten voćnjak je kao izgubljena vera.../ Bog je nestao.../ u svim stvarima i bićima“, a na čoveku preostaje da li će se ponovo prihvatiti obrađivanja sopstvenog voćnjaka.

Poslednja večera je zbirka sa velikim potencijalom, otvorena za širok spektar tumačenja. Tkivo od kojeg je sačinjena podstiče na promišljanje mnogih aspekata ljudske problematike koja je aktuelna u našem dobu. Iako kapacitet njenih uvida ne pronalazi uvek najadekvatniju formu koju traži, ova zbirka bez sumnje predstavlja zaokret od pojedinačnog i subjektivnog ka opštem i sveobuhvatnom u Miloradovićevom stvaralaštvu. *Poslednja večera* dokazuje da i u današnjem vremenu kada poezija i umetnost proživljavaju krizni period pesma može da ostvari svoj doprinos u misli, na način na koji je Martin Hajdeger to od umetnosti tražio.